

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastaaajan taustaorganisaatio

Vammaisjärjestö [Turun seudun Kehitysvammaisten Tuki ry]

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Useissa pykälissä sisällöllistä tulkinnanvaraisuutta, johtuuko lain kustannusneutraalisuuden tavoittelusta?

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lain voimakas tavoite kustannusneutraalisuuteen uhkaa estää lain tarkoituksen täyden toteutumisen. Hyvinvointialueiden määrärahasidonnaiset palvelut uhkaavat eriarvoistaa vammaiset henkilöt eri puolella Suomea.

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Kohdassa 3 on

mainittu avun, tuen ja huolenpidon tarve tavanomaisessa elämässä johtuu toimintakyvyn

olennaisesta heikkenemisestä. Ehdotamme, että sana olennainen poistetaan lakiesityksestä, koska

se saattaa jättää kehitysvammaisia ihmisiä pois palvelujen piiristä.

Esityksen sivulla 159 todetaan: Voimassa olevan vammaispalvelulain subjektiivisten oikeuksien piiriin ovat päässeet vain vaikeavammaiset henkilöt. Kehitysvammalaissa ei ole edellytetty vaikeavammaisuutta, vaan ratkaisevaa on ollut yksilöllinen avun tarve.

Eriytynen osallisuuden tuki, tuettu päätöksenteko tulevat voimaan vasta 1.1.2025. Tämä tulee heikentämään osan vammaisten oikeuksia saada tarvittavia palveluita.

”Koska erityisesti YK:n vammaissopimus korostaa vammaisen henkilön oikeutta saada tukea itsenäisten valintojen tekemiseksi ja tahtonsa ilmaisemiseksi, on esitykseen kirjattu jo voimassa olevan lain soveltamiskäytännön mukainen linja, jonka mukaan vammaisen henkilön tulee voidakseen saada henkilökohtaista apua kyetä ilmaisemaan jollakin kommunikaatiokeinolla tai tuettuna henkilökohtaisen avun sisältö. Henkilökohtaisen avun luonne aidosti omia valintoja mahdollistavana palveluna edellyttää, että vammaisen henkilö on itse valintojensa takana.”

Kehitysvammaisten tai samankaltaisessa asemassa olevien henkilöiden valinnan vapaus missä ja kenen kanssa haluavat asua ei lakiesityksen myötä näyttäisi paranevan yhdenvertaisesti muiden vammaisten tavoin.

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Monen vaikeasti kehitysvammaisen tai muiden samankaltaisessa asemassa olevan vammaisen henkilön mahdollisuus omanlaiseen elämään lain tarkoittamassa muodossa jää valitettavasti toteutumatta, mikäli haastavimmassa asemassa olevien ihmisoikeuksia ei täysin tunnisteta YK:n yleissopimus vammaisten ihmisten oikeuksien mukaisesti.” j) ovat tietoisia tarpeesta edistää ja suojella kaikkien vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksia, mukaan lukien tehostettua tukea tarvitsevat henkilöt” (Finlex 27/2016).

Henkilökohtaisen avun myöntämisedellytyksenä on, että vammaisen henkilö kykenee itsenäisesti tai tuettuna ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä. Esitämme, että voimavara ehto poistetaan ja korvataan tämän vammaisryhmän osalta perheen tai lähi-ihmisten tuella tehtäväksi tarvearvioksi.

Eriytynen tuki. ”Kohdan 1 palvelua (sosiaalihuollon ammattihenkilön antama tuki osallisuuteen ja vuorovaikutukseen kodin ulkopuolella tai erityisestä syystä kotona) myönnetään sellaisissa tapauksissa, että esimerkiksi osallistuminen kodin ulkopuoliseen toimintaan ei ole mahdollista minään muuna palveluna (esimerkiksi henkilökohtaisen avun avulla tai päivätoimintana). Kyse on viimesijaisesta palvelusta.”

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

kts. edellä olevat vastaukset.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

-

2.

-

3.

-

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

-

2.

-

3.

-

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Kohtaan 1 tulee lisätä sosiaalinen toimintakyky, joka on tärkeä osa ihmisen kokonaistoimintakykyä.
1)fyysinen, kognitiivinen tai psyykinen toimintakyky on pitkäaikaisesti heikentynyt

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Kehitysvammaisten työtoiminta pitää olla säädetty vammaispalvelulaissa, koska sosiaalihuollon laissa sen toteuttaminen on määrärahasidonnainen. Kehitysvammaisille, jotka eivät pysty tekemään palkkatyötä pitää olla päivittäistä mielekästä tekemistä oman asuinyhteisön ulkopuolella.

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Osa valmennuksen määrärahasidonnaisuus vaarantaa asuinpaikkakunnan perusteella saadun palvelun. On kyse sitten varhaiskasvatuksen- tai asumisen- tai työvalmennuksen asiasta.

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana

tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

kts. edelliset vastaukset.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Termiä erityinen tuki ei tulisi käyttää, koska se tullaan sekoittamaan perusopetuksen erityisen tuen antamiseen.

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Osallisuuden tukea tulee vahvistaa vammaisten henkilöiden kohdalla ja antaa kaikille mahdollisuus osallistua esim. kehitysvammaisten osallisuuden tuki on erilaista/vahvempaa kuin näkövammaisen.

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Tuettu päätöksenteko takaa kaikkien mahdollisuuden osallistua päätöksentekoon omissa asioissaan. Läheisten roolia pitää määritellä ja nostaa esille, niiden vammaisten mm. kehitysvammaisten kohdalla, jotka eivät pysty omaa kantaansa ilmaisemaan riittävän selkeästi. Läheiset tuntevat henkilön ja kykenevät kommunikoimaan/saamaan kannat selville. Toki tässä on hyödynnettävä ensisijaisesti kaikkia mahdollisia kommunikaatiomenetelmiä. Niiden käyttäminen pitää säätää palveluna.

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lapsen kodin ulkopuolinen asumisen maksu on kohtuuton vanhempien kannalta, kehitysvammalaissa maksu on ollut erityishuoltona pääosin maksutonta. On tosiasia, että muutamia vaikeasti ja syvästi kehitysvammaisia lapsia joudutaan hoitamaan kodin ulkopuolella, koska vanhemmat eivät pysty tai jaksa hoitaa lastaan hänen vammansa ja sairautensa takia. Kustannusvaikutus julkisen talouden kannalta on varsin pieni.

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Ehdotamme, että vammaispalvelulaissa säädetään päivätoiminnan lisäksi myös työtoiminnasta sekä kodin ulkopuolisista työ- ja päivätoiminnan maksuttomista kuljetuksista, kuten kehitysvammalaissa ja asetuksessa kehitysvammaisten erityishuollosta on säädetty. Kehitysvamma-asetuksessa sen 24 §:ssä säädetään myös työosuusrahasta, tästä on säädettävä myös uudessa vammaispalvelulaissa.

On syytä muistaa, että kehitysvammaiset henkilöt ovat vähävaraisia, joten kuljetusten maksuttomuudella ja työosuusrahalla on merkitystä heille myös taloudellisessa mielessä.

Hyvinvointialueiden hyvään tahtoon maksujen poistamisesta ei ole luottamista, vaan asiasta on

säädettävä ehdottomasti laissa.

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Kuntien hyväntahtoisuuden varaan ei voida jättää työtoimintaa eikä työllistämistä tukevaa toimintaa. Erityisesti kehitysvammaisten työtoiminta 5pv/vko ja työvalmennus on mainittava laissa.

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolista 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

Liikkumisen tukea ja laajuutta koskevat säännökset ovat hyviä, koska antavat mahdollisuuden itse suunnitella liikkumista entistä paremmin.

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Eivät riittävästi

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Kehitysvammaisten kulut tulevat kasvamaan, mm. työtoimintamatkojen maksut. Kehitysvammaisten taloudellinen tilanne on jo muutenkin haastava, suurimmalla osalla eivät tule koskaan tulot kasvamaan. Työllistyminen on vain pienen osan mahdollisuus.

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

Ei

Mikäli vastasit EI, miten säätäisit maksun perusteista?

Kulujen pitää olla kohtuullisia ja ajallisesti rajattuja. Kulut on pidettävä sellaisella tasolla, että perheillä on edelleen mahdollisuus ottaa vammaisen lapsi esim. loma-ajoksi vanhempien luo.

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

Mahdollisten kilpailutusten vaikutukset tulis arvioida laajasti esim. kehitysvammaisten kohdalla.

